

GĦAJXIEN INDIPENDENTI SAPPORJTAT

Kitba ta' Fred Bezzina

Rapport tal-KNPD

Fl-2010, il-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità (KNPD) kkummissjonat rapport dwar il-Politika fuq l-Għajxien Indipendenti Sapporjtat (GħIS) għall-Persuni b'Diżabilità f'Malta. Ir-rapport inbena fuq żewġ dokumenti importanti: wieħed lokali li l-*Ligi Opportunitajiet Indaqs (Persuni b'Diżabilità)* u l-ieħor internazzjonali, il-*Konvenzjoni dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Diżabilità tal-Nazzjonijiet Uniti*.

Din il-Politika tirrikonoxxi l-fatt li l-persuni b'diżabilità huma differenti għax huma individwi u għalhekk il-bżonnijiet tagħhom mhumiex l-istess. Hi tenfasizza li ma hawn l-ebda mudell li jista' jiġi applikat għas-sitwazzjonijiet kollha u għaldaqstant id-dokument fl-ebda waqt ma jaddotta l-mudell ta' 'qies wieħed għal kulhadd' (*one size fits all*).

Ir-rapport jirrikonoxxi li mill-2000 'il hawn il-Gvern mexxa proċess sistematiku li jstabilixxi blokki ta' bini li fuqhom jista' jinbena qafas ta' politika ta' għajxien indipendenti sapporjtat primarjament permezz tal-Aġenzija SAPPOR. Madanakollu r-rapport jenfasizza li minhabba nuqqas ta' riċerka u statistika adegwata għad ma hemmx politika għal GħIS li tkopri lill-persuni b'diżabilità kollha fl-oqsma kollha tagħha.

Ir-rapport jagħmel 29 rakkomandazzjonijiet fuq medda wiesgħa hafna.

Rakkomandazzjoni l-aktar importanti

- ❖ Il-KNPD għandha tilhaq ftehim mal-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika biex tibda **tingabar statistika** b'mod strutturat.
- ❖ Għandu jkun hemm **ligi dwar GħIS** li tistabilixxi fost oħrajn: (i) il-persuni li huma intitolati; (ii) ir-regoli dwar min għandu jkollu aċċess għal djar tal-istat li joffru GħIS; (iv) koordinazzjoni tal-politika dwar GħIS; (v) dħul individwali u baġits delegati; (vi) Djar għal GħIS; (vii) Fond għal GħIS; u (viii) *Trusts Privati*.
- ❖ **Is-sapporjt li jkunu intitolati għalih** persuni b'diżabilità għandu jinkludi fost oħrajn: (i) servizzi ta' assistenza personali; (ii) sapporjt ta' teknoloġija

assistiva; (iii) addattament ta' propjeta; u (iv) fejn hemm bżonn moniteragg 24/7 u servizzi ta' sapport oħra.

- ❖ **L-eligibilità** għal servizzi ta' GħIS għandha titqies fuq il-bażi tal-bżonnijiet tal-persuna b'diżabilità u tibqa' tghodd tul ħajjitha, sakemm ma jkollix bżonn ta' servizzi oħra.
- ❖ Għandha **tkompli r-riforma tal-pensjoni tad-diżabilità** sabiex din tkun tirrifletti n-nuqqas ta' funzjonalità tal-persuna b'diżabilità u sabiex, filwaqt li d-dħul tal-persuna jkun ikkunsidrat, il-persuna xorta jkollha biżżejjed benefiċċji soċjali biex ikollha kwalita ta' ħajja tajba f'ambjent ta' GħIS.
- ❖ Minħabba li diffiċli li jkun hemm il-finanzi kollha meħtieġa, **t-tqassim tar-riżorsi eżistenti u l-kriterji ta' eligibilità** jkunu (i) trasparenti u miftuħa; (ii) tagħti lok għal identifikazzjoni vera u ġusta tar-riskji involuti u ta' dak li għandu jingħata priorità; (iii) dokumentata; u (iv) sugġetta għal revizjoni.
- ❖ Meta persuna b'diżabilità ma tkunx tista' tuża servizzi ta' GħIS mill-ewwel, din għandha titpoġġa fuq **waiting list**. Il-metodoloġija użata biex jintagħżlu persuni minn fuq din il-*waiting list* biex jingħataw servizz għandha tkun ġusta u miftuħa u tikkunsidra min għandu jingħata priorità u r-riskju li tkun fih il-persuna b'diżabilità.
- ❖ **L-Aġenzija Sapport** għandha tkompli tagħti priorità lil dawk il-persuni b'diżabilità li, mingħajr is-sapport tagħha, ma jkunux jistgħu jagħmlu transizzjoni mid-dar tagħhom jew minn istituzzjoni għal ambjent ta' GħIS.
- ❖ **Il-Kumitat għall-Allokazzjoni ta' Servizzi** ta' GħIS għandu jiddeċiedi s-servizz li għandu jingħata lil kull persuna b'diżabilità li tapplika u jagħti għażla kif ġej: (i) jingħata flus biex jagħżel hu l-assistent personali; (ii) jitlob sapport biex jimmaniġġja dawn il-flus; (iii) jitlob lill-Aġenzija Sapport biex tieħu ħsieb l-arranġamenti għal assistenza personali; (iv) tidentifika l-persuna/i li tixtieq tghix magħhom; (v) tidentifika l-bini li tixtieq tghix fih.
- ❖ **L-Aġenzija Sapport** għandha tipprovdi l-assistenza u sapport meħtieġa lill-persuni b'diżabilità li jagħżlu li jimmaniġġjaw il-baġit personali tagħhom.
- ❖ Għandu jkun hemm sistema ta' **baġit personali** għal persuni b'diżabilità biex igawdu minn GħIS u li tikkumplementa s-servizz provdut mill-Aġenzija Sapport. Din is-sistema għandha tithaddem bħalha proġett pilota għall-ewwel sentejn imbagħad għandu jiġi rivedut u żviluppat f'sistema li topera fuq livell nazzjonali.

- ❖ Għandu jkun hemm **Fond għal GħIS li jkun ring-fenced (protett)** u mmexxi indipendentament mill-Aġenzija Sapport imma li minnu l-Aġenzija taċċessa l-flus fuq pjan ta' ħidma u pjan finanzjarju sod.
- ❖ **Is-sors prinċipali ta' finanzjament** tal-Fond għal GħIS għandu jkun il-Gvern u jżid il-finanzjament eżistenti għal GħIS b'€13,146,920 bejn l-2012 u l-2021
- ❖ **L-Att dwar is-Sigurta Soċjali għandu jiġi emendat** sabiex il-persuni b'diżabilità jkunu jistgħu jirċievu l-pensjoni tad-diżabilità irrispettivament mid-dħul tagħhom.
- ❖ Persuni b'diżabilità li jgħixu f'ambjent ta' GħIS immexxi mill-Aġenzija Sapport għandhom **iħallsu fil-Fond GħIS 60%** tal-pensjoni tad-diżabilità u 25% ta' dħul li jirċievu.
- ❖ Persuna b'diżabilità li tagħzel li **timmaniġġja l-baġit personali tagħha** filwaqt li tgħix f'dar ta' GħIS għandha tagħti lill-Fond GħIS 45% mill-pensjoni tad-diżabilità
- ❖ Il-Gvern għandu **jinkoraġġixxi finanzjament privat** permezz ta' diversi inċentivi.
- ❖ Fuq bażi ta' erba' tipi differenti ta' GħIS b'livelli differenti ta' sapport, hu kkalkulat li l-ispiza annwali medja hi ta' €29,476. **Il-Good Causes Fund għandu jagħti kontribut** għall-Fond GħIS.
- ❖ Għandu jiġi introdott qafas addattat sabiex ikun hemm kundizzjonijiet favorevoli fir-rigward ta' **dħul minn Trusts**.

Programm Ibbażat fil-Komunità

Bħal riżultat dirett ta' dan ir-rapport fuq rakkomandazzjoni speċifika tal-KNPD, il-Gvern fil-Baġit għas-sena 2012 ivvota **miljun Euro fuq tlett snin** biex din il-politika tkun tista' tibda tiġi implimentata. Matul l-2012 dawn il-fondi ġew amministrati mill-Aġenzija Sapport u ntużaw madwar terz ta' miljun Euro biex tissapportja persuni b'diżabilità jibqgħu jgħixu fi djarhom bis-sapport li għandhom bżonn.

Għas-sena 2013, l-istess ammont ta' fondi se jiġu utilizati mill-Aġenzija Sapport fuq fuq żewġ inizjattivi. Waħda għandha l-għan li tissapportja 5 klijenti li għandhom bżonn livell għoli ta' sapport u li se jimxu mill-Iskola Helen Keller u jibdew jsegwu programmi bbażat fil-komunita u mhux f'xi Ċentru. In-nofs l-

---

ieħor se jkomplu jigħu użati biex jissapportjaw persuni jkompli jgħixu f'darhom bis-sapport li għandhom bżonn.

Il-Gvern ukoll permezz tal-Kumitat tal-NGOs jissapportja diversi entitajiet mhux governativi biex jkomplu jagħtu servizz fil-komunita lill-persuni b'dizabilità u l-familji tagħhom. Permezz ta' dan il-Fond il-Gvern għandu ftehim ma' 4 minn dawn l-entajiet biex jipprovdu servizzi residenzjali lil numru ta' persuni b'dizabilità. Matul -2012 il-Gvern žied il-ftehim biex jipprovdi servizzi residenzjali lil 37 persuna minflok 20. Fil-preżent għad hemm 5 postijiet vojta. Dawn l-entitajiet huma Dar il-Wens (14-il post) Dar Pirotta (11-il post), Fondazzjoni Arka (9 postijiet) u Dar tal-Providenza (3 postijiet).

Frar, 2013